



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 8. De bello,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

dicibus eorum ac fibris excommunicationem, aliasque poenas imponendo non modo ob duellum: sed etiam ob scripta quæ duellum antegredi solent: aliaque habentia incitamentum ad idem scelus, suntque illius semina. Vnde Paulus Comitulus in lib. 6. responforum moralium quæst. 14. num. 6. deducit (& satis consentiunt quæ Thomas Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 39. num. 24.) generaliter esse illic sermonem de duello, sumpto scilicet hoc nomine, pro dimicatione singulari ex vtriusque dimicantis placito & approbatione quamuis certo tempore & loco ad pugnam delecto ea careat. Nam si Papa hac sua constitutione duellorum semina & radices auertere voluit à fidelium cœtu: quanto magis genera omnia duellorum?

Addit idem author quæst. 17. esse responsum ab Clemente ipso octavo, Cōfessariis qui ante decretum ipsius, de quo dictum est, poterant per priuilegium Papale, absolueri à casibus Sedi Apostolicæ referuatis, posse quoque absolueri ab excommunicatione, quæ in eodem decreto imponitur respectu duelli. Quia ratione id ad suam notitiam tale responsum venerit, Comitulus ipse sufficienter ibidem aperit.

CAPVT VIII.

De Bello.

SVMMARIVM.

- 84 Bellum esse licitum.
- 85 Bellum aliud offensiuum, & aliud defensiuum, ac vtriusque differentia.
- 86 Necessaria vt bellum defensiuum sit iustum.
- 87 Necessaria vt offensiuum sit iustum, ac primo de auctoritate.
- 88 De causa iusta, quod certa esse debeat, ne dubiam esse sufficiat.
- 89 Cetera conditiones necessarise.
- 90 Quatuor casus in quibus Clericis pugnare licet.
- 91 Discrimen inter conditiones ad iustum bellum offensiuum necessarias.
- 92 Quid faciat is qui acceptam iniuriam valet vindicare bello; & cum superiorem recognoscat; non habet auctoritatem illud indicendi.
- 93 Causa indicendi iuste bellum.
- 94 De causa infidelitatis.
- 95 De causa heresis.
- 96 De ceteris causis.
- 97 Gloria, aut dilatio imperii non est sufficiens causa iusti belli.
- 98 Quomodo bellum possit esse vtrinque iustum, & vtrum liceat in eo vti insidiis.
- 99 Quo tempore liceat bellum gerere.
- 100 Quatenus liceat in bello vti infidelium auxilio.
- 101 Quatenus teneatur Princeps à bello desistere si iusta satisfactio ei offeratur.
- 102 De compositione quam Princeps facit cum hostibus, quoad quæuis damna suis subditis illata.
- 103 Quid teneatur militis facere, cum dubia est belli causa.
- 104 Quando teneantur ad restitutionem damnorum aduersariis illatorum in bello.
- 105 An teneantur, & peccent quando inferunt sine legitima auctoritate.
- 106 Responso ad questionem, Num licitum sit militibus exponere se euidensissimo mortis periculo.
- 107 Licitumne sit Clericis ad bellum proficisci.
- 108 Quatenus liceat in iusto bello damna hostibus inferre.
- 109 De iis que capiuntur in bello iusto.
- 110 Que circa innocentes seruanda sint in bello iusto, quoad personas ipsorum.
- 111 Quæquoad bona ipsorum.
- 112 De eo quod milites à rusticis sue reipub. vitam gratis accipiunt.
- 113 De grauamine eorumdem rusticorum per ipsos milites.
- 114 De iis ex hostibus, qui in iusto bello occidi non possunt.
- 115 Quatenus liceat ciuitatem iuste oppugnatam tradere militibus in prædam, & quod tunc non liceat nocere iis, qui ad loca sacra confugiunt.

- 116 Quatenus liceat in iusto bello rebus Ecclesiasticis nocere.
- 117 Explicatio questionis. An extracta de manibus hostium que diriperunt, sint reddenda propriis dominis.
- 118 Explicatio alterius questionis, An captis in bello, fugere liceat.
- 119 Quando captiui possint in bello iniusto exercere actum aliquem ad idem bellum spectantem.
- 120 De repressaliis.

DE bello ex professo tractat Gratianus per totam causam 23. præsertim quæst. 1. 5. & 8. tractant etiam Summularij in verbo, Bellum D. Thom. 2. 2. quæst. 40. & ibid. Caiet. & Bannes, ac Gregor. à Valen. disput. 3. quæst. 16. D. Anron. 3. part. tit. 4. Francisc. à Victoria in relect. de iure belli. Couar. ad regulam, peccatum, de regulis iuris in 6. part. 2. §. 10. et. Alphonfus à Castro in lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 14. & in lib. 3. aduersus hæreses, in verbo Bellum Petr. à Nauarr. lib. 2. De restitut. cap. 3. à num. 258. ac Ludouicus Molina in tomo 1. de iustitia & iure, tractatu 2. disput. 98. & aliquot sequentibus. Considerabimus autem bellum ipsum primo secundum se; secundo quoad indicentes illud; tertio quoad milites illud gerentes; & postremo quoad effectus illius.

De bello secundum se.

SECTIO I.

QUÆRITVR I. An liceat gerere bellum. Responso est; bellum non esse sua natura malum, sed licite fieri posse: imo & cum magno merito, vt satis clare ostenditur 23. quæst. 1. cap. Noli existimare, & quatuor sequentibus: contrariumque sentire est hæresis: quam in cit. verbo Bellum refutat Alphonfus à Castro, & post ipsum locis cit. Bannes art. 1. dub. 1. Petrus à Nauarr. à num. 249. ad 267. Gregor. à Valen. punct. 1. & Molina disput. 99. Quia in re immotari nō est huius in stituti: cui sufficit ea plura quam moralis certitudo quæ habetur ex Sanctorum exemplis, qui bellum in veteri Testamento gesserunt: hoc est, Abrahami, Moysis, Iosue, & aliorum. Itemque ex eo, quod D. Iohannes Baptista Luca 3. militibus de via salutis consilium potentibus non consuluerit militiam deserere, sed neminem cōcutere, & Dominus Matth. 8. Centurionem quæuis dicentem quod haberet sub se milites, laudauerit; & Matth. 22. tributa regibus soluenda dixerit, cum tamen ea exigantur ad gerendum bellum, & pacem conseruandam.

QUÆRITVR 2. quod duplex sit bellum. Responso est, duplex esse: vnum offensiuum, alterum defensiuum. Offensiuum vocatur, quando quis prior bello alterum aggreditur. Defensiuum vero, quando quis se defendit contra alium aggressorem. Inter quæ bella discrimen est. Tum quod finis belli defensiuum tantum sit defendere se ipsum & suam rempublicam: finis autem belli offensiuum sit, sumere vindictam de altero; vnde & vindicatum dicitur. Tum quod bellum defensiuum sit actio cuiusvis hominis, etiam priuati: cui conceditur ius se defendendi. Bellum vero offensiuum sit hominis fungentis auctoritate publica; siquidem eo ipso quod vnus reipub. homines inferunt iniuriam alteri reipublicæ, neque Princeps ipsorum vult, vel dissimulat satisfactionem reddere: dominus reipub. offensæ potest sumere vindictam, seu punire illatas iniurias tanquam verus Iudex in ea causa. Principum enim est nō tantum defendere suos, contra illos qui inferunt ipsis iniuriam: sed etiam illatam vlcisci, iuxta illud ad Rom. 13. Dei minister est vindex in iram ei qui malum agit.] & illud 1. Petri 2. Siue Regi quasi præcellentis siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum.] Quod etiam ratio confirmat. Nam cum Princeps qui superiorem non recognoscit (de quo tantum principe hic loquimur) debeat in se habere omnia quæ sunt necessaria ad bonam reipub. gubernationem, & defensionem: sit vt iure naturæ Iudex sit eorum qui iniuriam sibi inferunt: atque vt reipub. paci bonoque consulendo, possit sceleratorum hominum crimina reprimere ac superbiam frangere.

QVÆ

86

QVÆRITVR 3. quæ sint necessaria vt bellum defensiuum iuste suscipiatur? Responso est, tria esse. Primum, vt is qui bellum inferre nolit desistere, etiam rogatus. Ex bello enim tam multa incommoda sequuntur, vt non nisi compellente necessitate, suscipi debeat. Secundum, vt iusta sit causa suscipiendi tale bellum. Quamquam quia ex regula 6. iuris in 6. in pari delicto, vel causa, melior est conditio possidentis, non est necessarium vt ille qui se defendit, certo sciat se iustam causam habere: sed satis est vt cognoscat se non habere causam iniustam: vel si dubitet, vt paratus sit stare determinationi, & arbitrio bonorum virorum. Tertium est, vt bona sit intentio, ex cap. Quid culpatur 23. quæst. 1. Et ratio est: quia bellum suscipi debet vt pax habeatur & respub. defendatur. Si ergo hæc tria adfuerint, bellum est iustum quando defensiuum, non autem quando offensiuum fuerit.

Auhtoritas vero Superioris non est necessaria in ipso bello defensiuo, vt ex communi Theologorum & Iurisperitorum sententia notar Bannes ad cit. art. 1. dub. 2. conclus. 1. Et ratio est, quia qualibet persona etiam priuata iure naturali potest se ipsam defendere, seu vim vi repellere propria auctoritate. Id tamen intelligendum est, quando vtget necessitas, nec adiri potest Superior; nam si tempus patitur vt Superior consulatur, expectanda est ipsius auctoritas: quam sibi vsurpare nefas est, nisi necessitas excuset.

87.

QVÆRITVR 4. quamnam conditiones sint necessariae, vt bellum offensiuum iuste inferatur. responso est, eas in vniuersum septem esse. Prima est auctoritas, ex citat. cap. Quid culpatur, nam cum inferre bellum sit actus Iudicis (spectat enim ad iustitiam vindicatiuam institutam ad peccatorum punitionem) necesse est vt is qui bellum inferre, habeat ad id auctoritatem. De quo in particulari notandum est, quod quando suscipitur bellum pro causa spiritali; nimirum pro fide, aut contra excommunicatos contumaces, possit auctoritas Summi Pontificis vel Episcopi loci, bellum geri prout refert ex Hostiensis Syluester Bellum 3. quæst. 1. Quando autem est temporalis causa, ordinare potestas inferendi bellum (prout Molina in cit. tract. 2. disput. 100. communem Doctorum consensum esse ait aliquot eorum commemoratis) est solum penes eum qui non agnoscit superiorem in temporalibus: id est à cuius iudicio non solet appellari ad superiorem in causis ciuilibus: nam cum talis non habeat in terris superiorum ad quem confugiat, & à quo ius petat, necesse est vt ipsemet tanquam verus Iudex in ea causa iure naturali constituitur, sumat vindictam. Vnde olim cum omnes erant subiecti Romano imperio, nemo poterat alteri inferre bellum sine facultate Imperatoris, vt habetur ex lege 1. Cod. Vt armorum vsus. Nunc vero auctoritatem indicendi bellum habent Reges, Respublica & Duces, qui in temporalibus non agnoscunt superiorem ad cuius tribunal debeant recurrere. Attamen quia totum hoc negotium dependet ab humano iure, consuetudo multum potest in contrarium; ita vt si inter eos qui superiorem agnoscunt aliqui ex antiqua consuetudine habeant, quod possint alius bellum inferre, id eis denegandum non sit, prout notat Francisc. à Victoria in relect. De iure belli num. 9. Sed tamen (vt ex Caiet. habet Molina in ead. disput. 100. post medium) id intelligendum est, dummodo tales bona fide fuerint in possessione; quod non est sentiendum de his quos constat rebellando aduersus proprios dominos, auctoritatem eam obtinuisse potentia magnitudine.

Secunda conditio, est iusta causa belli, ex cap. Dominus noster, 23. q. 2. de qua dicitur in sequen. sect. quæst. 2.

88.

Tertia conditio est, Vt certo aut valde probabiliter constet de huiusmodi causa iusta, adeoq; legitime cognita iudicata que sit. Etenim graue peccatum est, in dubia causa, inferre bellum, vt docent à Victoria de iure belli, num. 27. & alij, quorum meminit Greg. à Valent. 2. 2. disput. 3. quæst. 16. punct. 2. versu Quinto certum est. Et probatur: tum quia neque homo particularis in dubia causa puniendus est; multo ergo minus tota respub. tum etiam, quia in dubia causa potior est conditio possidentis, ex 6.

regula iuris in sexto. Neque vero satis est vt Princeps quoquo modo credat se iustam habere causam, alioquin eius excusarentur Turca inferentes bellum Christianis, sed vt iustitia causa diligentissime examinata sit, idque ab illis qui minime ducantur prauis affectibus; propterea quod ex bello plurima sequuntur incommoda: atque homo ductus prauis affectibus cæcitare sæpius solet.

Quamquam tamen quando causa est dubia, is etiam qui pacifice possidet, tenetur, vt in seq. num. 29. habet à Victoria, eam diligenter examinare, & admitendo legationem, audire pacifice rationes alterius partis, si forte possit ex eis certum cognoscere. Nam non censetur alioqui bona fide agere, tanquam recusans intelligere veritatem prout tenetur. Etenim Principes cum sint Iudices in suis causis iuxta antedicta, tenentur in dubio ea qua in contrarium opponuntur examinare. Inique enim agit Iudex qui litigante contra possessorem opponente aliquid, recusat illud examinare. Atque post talem recusationem ab ipso Principe factam, alter Princeps qui bellum ei inferret non omnino certus de iure suo, excusaretur à peccato, tanquam iustam habens causam taliter ferendi compensationem aliquam pro iure quod ad Remp. de qua agitur, minus dubium habet, quam ille qui eam possidet. Dico (minus dubium) quia si ius esset æqualiter dubium non posset ratione illius, possessorem bello laedere: quia in pari causa melior est conditio possidentis. De qua re plenius Bannes ad eundem art. dub. 5.

Quarta conditio est, Vt causa belli habeat proportionem cum grauibz incommodis, quæ ex bello ipso sequuntur: in quo non tantum qui sunt ex parte hostium innocentes & Ecclesiastici patiuntur: sed etiam illi ipsi qui bellum inferunt plurima damna sentiunt, adeo vt causa inferendi debeat esse grauissima, & quæ omnia alia damna compenset.

Quinta conditio est, Vt obseruetur iuris forma. Cum enim bellum sit vltimum & extremum remedium aduersus illatas iniurias; antequam ipsum adhibeatur, omnia sunt prius tentanda: videlicet mittendi sunt legati, aut consulendi superiores, siue temporales, siue Ecclesiastici, per quos iusta satisfactio pro illata iniuria obtineatur: aliaque remedia, si quæ suppetant vsurpanda; iuxta illud Deuter. 20. Si quando accesseris ad oppugnandam ciuitatem offeres primum ei pacem.

Sexta conditio est, Vt qui inferre bellum habeat rectam intentionem ex cap. Quid culpatur & duobus sequentibus. 23. quæst. 1. Censetur autem recta intentio quando bellum inferitur, non vt alius noceatur: sed vt iustitia exerceatur. De qua re in particulari plenius Molina disputat. 107.

Septima conditio est, Vt illi qui bellum gerunt non sint persona Ecclesiastica, nam illis interdictum est gerere bellum, 23. quæst. 8. cap. 1. & aliquot sequentibus. De qua re etiam plenius, tum Bannes ad sequentem artic. 2. tum Molina disput. 108. Sed ad institutum nostrum notare sufficit, id quod ibidem sub finem hic habet ex communi Doctorum sententia: constitutos in maioribus ordinibus pugnando propriis manibus peccare mortaliter exceptis quatuor casibus.

Primus est, quando non possunt aliter propriam vitam conseruare. Secundus, quando id sic necessarium est, quod illis pugnantibus patria aut ciuitas vel exercitus conseruabitur: non pugnantibus vero destruetur, aut capietur. Nam tunc pugnare non solum possunt: sed etiam tenentur iure naturali, cui lex Ecclesiastica nequit praudicare. Tertius est, quando id omnino necessarium esset ad consecutionem iustæ victoriæ, à qua pax & comune bonum Ecclesie pendeat. Quartus, quando id omnino necessarium esset ad defendendam vitam innocentis, qui rogaret opem sibi ferri aduersus nocentem, qui mortem ei citatilloqui illaturus. Nam in tali casu vt & in duobus præcedentibus Clerici iure naturali obligantur pugnare, si possint absque suo notabili periculo.

Irregularitatem vero non incurrit occidendo in talibus casibus: quod idem author tractat disput. 109. Nec item pugnando extra eosdem casus, etiam si iniuriam sint maio-

ribus

89.

90.

ribus ordinibus, nisi occidant, aut mutilent: de quo idem etiam in *seq. disput. 100.* Quamquam tamen gradu officioque suo sunt priuandi, iuxta cap. Clerici, cap. Quicumque ex Clero, & cap. Quo ausu, 23. quæst. 8. Sique in pugna moriantur, oblationes, & orationes pro eis fieri non debent, ex cap. Quicumque Clericus, 23. quæst. 8. Id quod ex eodem Molina, in *preced. disput. 108.* proprie quidem locum habet in iis qui initiati sunt maioribus ordinibus: probabiliter tamen idem iudicandum est, ut ille addit, de aliis Ecclesiasticis, si beneficiarij fuerint: nisi antea reliquerint beneficia sua; itemque de Religiosis professis.

91. Porro magnum discrimen est inter septem memoratas condiciones. Nam si prima earum vel secunda, vel tertia desit, is qui bellum infert, non tantum grauer peccat, sed etiam tenetur refarcire damna omnia quæ illata fuerint, tam hostibus quam proprijs subditis. Sin autem quarta tantum aut quinta conditio desit, peccat item qui bellum infert: atque tenetur refarcire damna etiam hostium, quando dedita opera excessit modum in sumenda vindicta; contra illud Deuter. 25. Modus plagarum erit secundum mensuram delicti; aut quando iustam satisfactionem pro illatis iniurijs oblatam recusauit. Qua de re Barnes 2. 2. quæst. 40. art. 1. dub. 8. & 10. Subditorum autem suorum damna refarcire tenetur, si ipsos bellum suscipere coegerit: non item, si illud vltro ipsi suscipiant: quia contentienti non fit iniuria De regulis iuris in sexto regula 27.

Iam vero in duobus casibus quinta conditio non est necessaria; vnus est, si virgeat necessitas, id est, suscipiens bellum non habeat commoditatem sumendi vindictam post interpositam longam moram temporis: qua ratione Abraham statim secutus est hostes suos, non tentatis alijs medijs, Genes. 14. Alter est, si status conferat quod hostes sint omnino pertinaces, nec flectentur prædictis legationibus. Quod si tantum desit sexta, vel septima conditio, peccat quidem qui bellum infert: sed sine obligatione ad restitutionem: quia tunc sibi ipsi non alteri adfert de se nocumentum.

SECTIO II.

De bello quoad indicentes illud.

92. **Q**UÆRITVR PRIMO, Quid facere possit ille, qui cum recognoscat superiorem, & ideo nõ habeat auctoritatem indicendi bellum, patitur grauem iniuriam, quam possit indico bello vindicare. Ad quod respondetur tali suppetere illud remedium, quod assignat à Victoria, De iure belli, nu. 9. inquit: Si sub eodem Rege duæ sint ciuitates vel duo principes quorum alter alteri infert iniuriam, Rexque ipse negligit vel non vult eam vlcisci: illum qui iniuriam patitur posse non solum se defendere, sed etiam antedictis conditionibus concurrentibus inferre bellum: quia necessitas licentiam ei & auctoritatem dat: cum nequeat aliter ius suum tueri: & superior dissimulans, censetur consentire tacite. Qui si expresse dissentiret ob commune totius reipublicæ bonum probabiliter, æquo animo esset ferenda iniuria & à bello abstinentium, iuxta illud quod habet idem à Victoria in sequen. numero 33. de bello illicito, ob securam Reipub. incommoda.

93. **Q**UÆRITVR SECUNDO, Quenam sint causæ, ob quas ille qui habet auctoritatem, iuste potest bellum indicere. Ad quod respondendum est: in genere quidem (prout à Victoria De iure belli num. 13. habet, & probatur ex cap. Dominus noster 23. quæst. 2.) esse iniuriam: non tantum eam, quæ est cum peccato; utpote qua scienter damnum illatum est; aut alienum occupatur iniuste: sed etiam interdum eam quæ est sine peccato; ut cum res aliena detinetur quidem sed probabiliter putatur esse propria; ut contigit Chananæis, qui ignorarunt à Deo datam esse filijs Israel terram ipsorum possidendam. De quare plenius Molina De iust. & iure, to. 1. tract. 2. disput. 102.

In particulari autem multas esse tales causas, sicut multi sunt modi quibus iniuria infertur. Aliquot referunt Alphonsus à Castro, in lib. 2. De iust. hæretic. punitione, cap. 24. &

post ipsum Molina, in *seq. disp. 104.* vt & Couar. ad regulam Peccatum, par. 2. §. 9. num. 2. 3. & 4.

94. Tredecim autem sunt, quæ sacra Scripturæ testimonio illustrantur. Prima est infidelitas, qua Deo infertur iniuria. Ad cuius causæ illustrationem facit, quod Exodi 34. ver. 12. & Deuter. cap. 7. ver. 2. & cap. 12. ver. 2. iussi sint filij Israel interficere infideles, & bello exterminare. Sed notandum est, quod nunc temporis non liceat ob meram infidelitatem bellum alij inferre, ipsorumque bona occupare; vt habent à Victoria in *relect. De Indis sect. 1. num. 29. & sect. 2. num. 15.* & Couar. ad Regul. Peccatum, par. 2. §. 10. num. 4. & 5. ac post vtrumque Molina in cit. tract. 2. disput. 106. Probaturque primo, quia infideles qui nunquam fidem susceperunt, non possunt cogi ad fidem suscipiendam. Secundo, quia infideles principes habent verum dominium: nam Romani tempore Apostolorum erant infideles, quibus tamen obtemperandum esse docet Apostolus ad Rom. 13. Deniq; peccatum infidelitatis est contra solum Deum. Illa autem peccata quæ sunt contra solum Deum relinquuntur diuina vltioni. Nam si hæc bello vindicari possent, potius malis Christianis quam infidelibus esset inferendum bellum: quia grauius peccant vt intelligitur ex cap. 10. ver. 28. & 29. & cap. 12. ver. 25. epist. ad Hebr. funtque causa cur blasphemetur inter gentes nomen Dei ad Rom. 2.

Attamen septem sunt casus in quibus licitum est inferre bellum infidelibus, non quidem ob solum infidelitatem, sed ob aliquam circumstantiam ei annexam. Primus est, quando infideles possident terras quæ olim erant Christianorum: quo titulo Christiani inferunt bellum Turcis. Secundus, quando infideles inferunt iniurias Christianis, vt ipsi Turcæ solent. Tertius, quando abducunt Christianos à vera religione; quæ causa assignatur in Deuteronomio locis citatis. Quartus, quando infideles impediunt liberam prædicationem Euangelij. Potest enim tunc inferri illis bellum auctoritate Ecclesie; quæ cum à Christo potestatem accepit prædicandi Euangelium per totum orbem terrarum, Matth. vlt. & Marc. vlt. is qui prædicationem eiusmodi impedit, infert Ecclesie iniuriam, quæ bello propulsare potest. Qua de re pluribus à Victor. in *relect. De Indis, sect. 3. nu. 9.* & aliquot sequentibus. Qua in re immorari non est necessarium ad nostrum institutum. Quintus casus, quando infideles qui Principi Christiano sub sunt, leges ipsi ab eo præscriptas legi naturæ consentaneas, obseruare nolunt. Sextus, quando Princeps infidelis, nulli fideli subditus committit peccata quæ nõ tantum sunt contra Deum, sed etiam contra proximum. Tunc enim Princeps Christianus potest ei bellum indicere, si admonitus nolit desistere: quod à Victoria ibid. num. 15. annotat.

Vbi obseruandum est, quod quamuis peccata ea quæ sunt contra solum Deum (vt infidelitas, idololatria, & similia) iudicio diuino relinquuntur: ea tamen quæ sunt contra iustitiam & detrimentum adferunt proximo, posse ab alijs Principibus impediri. Nam vt illimet qui iniuriam patiuntur, possunt iuste se defendere, ita etiam qui ius potest, & dum necessitas virget, tenetur illis succurrere, iuxta illud Ecclesiasticum 7. Vnicuique mandauit illis de proximo,] Illud Proverb. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.] Itaque si Princeps infidelis constitueret vt homines, etiam inuiti sacrificent idolis, potest ob tale crimen bellum ei inferri, etiamsi ille qui iniuriam patitur auxilium non petat tunc expresse, quia licet etiam inuitum ab iniusta morte eripere. De qua re Molina in memorata disput. 106. concl. 6. Septimus casus est, quando Deus alicui Regi aut populo reuelat se velle infidelium peccata vlcisci ea ratione, prout factum est cum ex lib. 1. Regum cap. 15. Saul Dei iussu bellum Amalecitis intulit.

95. Secunda causa propter quam potest bellum dici, est hæresis, seu recessus à fide, veroque Dei cultu. Nam olim Deus Deuter. 13. filijs Israel præcepit vt ciuitatem quæ in tale crimen incurrisset bello deleterent, & ita vniuersi ipsi filij Israel voluerunt bellum inferre filijs Ruben, & Gad, quod existimassent ipsos recessisse à fide ex cap. 22. Iosue.

Hanc

Hanc etiam causam probant Patres relati 23. quæst. 4. cap. Displicet, & multas sequentibus. Ratio vero est, quia hæresis grauisissima damna toti Reipublicæ adfert. In quatuor enim obseruandus est ordo iuris: nec enim potest hæreticis, bellum inferri nisi ab Ecclesia declarentur hæretici, ex cap. Cum secundum leges, De hæreticis in 6. Post declarationem autem potest quiuis Princeps Catholicus suis subditis pro iurisdictione quam in eos habet inferre bellum, & bona ipsorum occupare.

96. Tertia causa est, quando negatur aliquid quod iure naturæ debetur; ob hanc causam populus Israeliticus bellum intulit Amorrhæis; qui illis negabant innoxiam transitum cap. 21. Numerorum: quem locum ita accepit D. Augustinus, relatus 23. quæst. 2. cap. finali. Quarta causa, quando terra vel regna quæ iniuste ab alio possidentur. Ob quæ causam Dauid intulit bellum Isoboth filio Saul, 2. Reg. cap. 2. Quinta causa, quando populus iniuste opprimitur seruitute, vel aliis iniuriis. Ob quam causam bella multa gesta sunt ab Israelitis contra Philistæos: vt patet ex libris Iudicum, & Regum. Sexta causa, quando populus præbet auxilium inimicis qui gerunt iniustum bellum. Nam ob hæc causam Dauid intulit bellum Syris, eo quod filius Ammon opem contra ipsum tulissent, ex 2. Reg. cap. 8. & 10. Septima causa, quando legati alicuius Principis afficiuntur magna contumelia. Ob quam causam Dauid bellum intulit filiis Ammon, ex eod. cap. 10. Octaua causa, cum quis seditionem mouet vel rebellionem contra Principem. Ita Dauid intulit bellum Sebae ex lib. 2. Regum cap. 20. Nona causa, cum quis defendit hominem sceleratum, qui iuste petitur ad supplicium. Ob quam causam vniuersi filij Israel intulerunt bellum tribui Benjamin ex lib. Iudicum cap. 20. Decima causa, quando Princeps, & populus non ita pacis vel pollicitis. Quam ob causam Moabitibus Reges Israel & Iuda intulerunt bellum, quos propheta Eliseus iuuu; ex lib. 4. Regum cap. 3. Vndecima causa, defensio amicorum, & liberatio eorum ex captiuitate, vel aliis angustiis, quemad. Gen. 14. Abraham bello liberauit Loch, & alios captiuos. Duodecima causa esse potest, cades alicuius viri qui in magna potestate erat, & præsertim si Principi sanguine iunctus fuit. Ita 1. Machab. cap. 9. Simon & Ionatas Machabæi, vti fuit bello cædem fratris sui Ioannis. Decimatercia causa, quando populus confederatus, & amicus habet iustam causam inferendi bellum. Potest enim aliter populus amicum populum in tali bello iuare, quemadmodum ex lib. 4. Regum cap. 3. filij Iudæ iuauerunt filios Israel.

97. **QVÆRITVR TERTIO,** An gloria, dilatatio imperij, aut alia regni vtilitas censenda sit Principi esse iusta causa indicendi bellum. Responso est: quod cum non liceat nocere vni particulari propter propriam commoditatem, multo minus licere toti Reip. Deinde, vt bene ait Franciscus à Victoria in relect. De iure belli, num. 11. alias causæ que iusta esset ex vtraque parte belligerentium: si que omnes essent innocentes, ideoque non liceret eos occidere: & ita gerendum esset iustum bellum, in quo occidere non liceret; quod absurdum est.

98. **QVÆRITVR QVARTO,** An bellum possit esse vtrique iustum. Responso est, semota ignorantia non posse; posita autem ignorantia probabili, bellum esse posse vtrique iustum. Poni autem potest talis ignorantia non modo ex parte militum, quod frequenter contingit, sed etiam ex parte Principis: qui licet reuera habeat causam iniustam, probabiliter tamen existimare potest se habere iustam; vt quando homines eruditi & boni quos cõsultat, respondent ipsum iustam habere. Ita à Victoria in relect. De iure belli, num. 32. & Couar. ad Reg. Peccatum par. 2. §. 10. num. 6.

QVÆRITVR QVINTO, An licitum sit Principi, vti in iudis in bello iusto. Respondendum est, licitum esse, dummodo absint mendacia, ex cap. Dominus noster, 23. quæst. 2. Idem habet D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 5. Et confirmatur tum ex cap. 8. Iosue vbi Deus præcepit vti in iudis in bello; tum ex eo, quod in talibus insidiis, nihil affirmatur, aut negatur; & proinde absint mendacium, sicut & in facto Chulthi, cum finxit se longius ire, Lucæ vlt.

QVÆRITVR SEXTO, An Princeps possit bello certare quouis tempore. Responso est, tempore treugæ seu induciarum, non posse inferre bellum. Nam & hosti seruanda est fides, 23. q. 1. cap. Noli existimare De qua re agens Molina, in cit. tract. 2. disput. 111. notat non habere locum primo, cum hostis fidem ipsam non seruat: quia pactum semper habet illam conditionem tacitam, modo tu vicissim omnia illa serues. Secundo, cum promissum ex obiecto iniquum est & malum: quia in malis promissis non expedit fidem seruare ex 69. Reg. iuris in 6. Tertio, cum constat promissum iniuste exigi & accipi ab hoste, neque ipsum confirmatum est iuramento. Quod si de iniuria non constat, seruandum est: quia nihil datur, quod excuset ab obseruatione. Similiter si confirmatum sit iuramento; propter iniuriam scilicet testimonium Dei, ex cap. Debitores de iure iurando.

Quouis autem alio tempore extra iam dictum induciarum, si vel viget necessitas, vel affertur opportunitas rei bene gerendæ, potest geri bellum, vt habetur 23. quæst. 8. cap. Si nulla. Abstinentum est tamen à bello in die festo, si non sit causa tunc gerendi, ex D. Thoma, in cit. quæst. 40. art. 4. Quanquam non est mortale peccatum; tunc bellare, vt ibid. notat Caiet. Quod intellige dummodo Missæ sacrum ante iniatur habita commoditate, prout notat Molina in cit. disput. 111. volens idem esse de hæc re iudicandum, ac de hæc studio, quod sit die festo. Ceterum olim quidem prohibitum erat bellum gerere ab Aduentu vsque ad Octauas Epiphaniæ, & à Septuag. sima vsque ad octauas Paschæ, vt constat ex cap. 1. De treuga & pace. Sed Canon ille iam non est in vtu, vt notat. idem in glossa, ad verbum frangere.

QVÆRITVR SEPTIMO, An liceat Principi Christiano petere auxilium ab infideli. Ad quod respondendum est tribus propositionibus. Prima est, licitum esse etiam initio sedere societatis amorum, petere auxilium ab infidelibus contra alios infideles, quemadmodum petierunt Machabæi à Romanis 1. Machab. cap. 8. 12. & 15. Secunda est, Petere auxilium ab infidelibus contra Christianos in iusto bello non esse malum ex se. Ita existimat Lyranus lib. 1. Regum, cap. 28. ad versum 2. Et ratio docet: quia si liceat vni particulari cum assiguit petere auxilium ab infideli, multo magis id liceat toti Reipublicæ. Tertia est, Tale quid nihilominus ob circumstantias, hoc est, ratione scandali & damnorum: esse vt plurimum græue peccatum. Hæc probatur: quia solent multum scandalizari infideles à quibus petitur tale auxilium. Præterea ipsi plurimum nocent religioni Christianæ, dum fideles abducunt captiuos, eosque apostatari faciunt; vel illos prauis suis moribus verbo & exemplo inficiunt. Item sæpe plus, aut saltem tantum nocent illis à quibus vocantur in auxilium, quam hostibus.

QVÆRITVR OCTAVO, An Princeps teneatur desistere à bello, & acceptare iustam satisfactionem oblatam. Responso est: duo hæc in re esse certa; alteru, quod Princeps teneatur acceptare satisfactionem, si offeratur antequam inceptum sit bellum. Alterum est, quod non teneatur acceptare satisfactionem, si timeatur ne alter postea perturbet, nec seruet pacem, vt notat glossa ad cap. Noli existimare. 23. quæst. 1.

Dubium autem esse, quando non timetur futura perturbatio & offeratur satisfactio post inceptum bellum. De quo sententia est Caietani in verbo Bellum: quod Princeps non teneatur à bello desistere, post ipsum inceptum: quia iudex cepta causa non tenetur desistere à punitione Rei, quantumuis satisfactioem offerat. Sed contrarium tenendum est, iuxta memoratum cap. Noli existimare: cuius hæc sunt verba. Itaque hostem pugnantem necessitas deprimat non voluntas; sicut bellanti, & resistenti violentia redditur: ita victori capto misericordia iam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur. Ex quibus verbis satis patet eam misericordiam deberi hosti; vt si offerat satisfactionem iustam, cessatur à bello, cum id fieri potest sine noua perturbationis periculo. Deinde vt argumentatur Molina sub finem præced. disput. 103. ab eo momento temporis quo offertur sufficiens satisfactio, cessat

99.

100.

101.

cessat

cessat iniuria aduersariorum: ita ut Princeps pro iniuria præterita iustum bellum gerens, nihil possit amplius licite exequi quam ea ipsa accipere quæ in iustam satisfactionem ei offeruntur.

Argumentum vero Caietani propterea non concludit: quia triplex est discrimen inter punitionem vnus particularis, & bellum. Primo enim, qui punit particulare hominem, est iudex ipsius ordinarius: ideoque non tenetur desistere; qui autem bello punit, iudex est extraordinarius, ratione tantummodo iniuria. Quare hæc per oblatam iustam satisfactionem cessante, cessat iusta causa belli, & per consequens bellum ipsum nequit iustum esse. Secundo, quando vnus particularis punitur, solus reus patitur: in bello autem, non patiuntur soli rei, sed multi alij innocentes; & sæpe ob peccatum solius Principis patitur totus populus. Tertio, quod quando punitur vnus particularis id fit sine præiudicio, & damno punientium, sed quando infertur bellum, non tantum patiuntur hostes, sed etiam illi qui contra ipsos bellum gerunt. Vnde Princeps si non propter hostes, saltem propter suos, debet acceptare satisfactionem.

102. Cæterum circa compositionem quam Princeps facit cum hostibus quoad damna quævis illata subditis suis, nota admodum est cum Molina, *De iust. & iure, to. 1. tract. 2. disputat. 123.* si ea fiat cum libero consensu ipsorum subditorum, standum ei esse omnino; non item si fiat sine tali consensu: quia tunc Princeps ipse tenetur talia damna resarcire; quorum iniusta causa fuit gerendo bellum iniustum: nisi iidem subditi consensu intulit bellum, sponte nec imperio coacti ipsum comitari essent in tali bello: quo casu deberent sibi talia damna imputare. Imo etiam si gesserint iustum bellum, aut quod probabiliter putauerint iustum esse, similiter Princeps tenetur damna resarcire quæ acceperint: cum debeat ius dicere subditis, accogere aduersarios ad reparandas iniurias ipsi illatas: quas cõdonando censetur detrimentum eisdem adferre, quod compensare teneatur; nisi aliud exigat Reipublicæ necessitas propter quæ particulares detrimentum pati tenentur. Adde quod ibid. concl. 5. & 6. memoratus auctor habet: aduersarios qui scienter iniustum bellum gesserunt, per compositionem non liberari in foro conscientie ab obligatione, resarciendi damna quæ intulerunt: quoniam illa solum ad redimendam vexationem, nec libere facta est; perinde ac si colligantur litem iniustam se habere scienti, des aliquid ut ab ea desistat. Secus esset autem si in certa esset iniustitia belli; quia tunc pactum non iniretur simpliciter ad redimendam vexationem iniustam, sed ad definiendum ius tunc ambiguum.

SECTIO III.

De bello quoad milites illud gerentes.

103. **Q**UÆRITVR PRIMO, An milites possint proficisci ad bellum in causa dubia. Responso est: milites qui subsunt alicui Principi, aut qui accipiunt stipendium tam pacis tempore, quam belli (*cum bi tanquam famuli reputentur mercede conducti*) posse proficisci in causa dubia, & tantumdiu manere in bello, quamdiu illis non constiterit certo, bellum esse iniustum: etiam si Dominus, seu Princeps sit infidelis. Hanc esse communem Doctorem sententiam aliquot in eam citatis notat Molina in *cod. tract. disput. 113.* quæ habetur expresse ex D. Augustino in cap. Quid culpatur, 23. quæst. 1. Itaq; si Princeps id illis præcipiat, tenentur obedire, quia semper obediendum est Superiori nisi constiterit peccatum esse quod præcipit. Accedit quod neque expediat, neque fieri possit ut omnibus de plebe reddatur ratio publicorum negotiorum: neque hi sufficientes sint ad ea examinanda, aut etiam percipienda: itemq; deceat perfectum obedientem non disputare, sed recta de suo Superiore præsumere: quando neque rumor, neque indicia sunt de iniustitia belli. Quod addo: quia si hæc adfint, ipsa suadent non debere subditos committere se Principis definitioni: sed debere aliunde inquirere de veritate, quantum quisque commode potuerit, ne ignorantia ipsorum censetur affectata, neque à peccato excusetur.

Ad quod facit quod non excusetur milites Turcæ gerentes bellum contra Christianos, à quibus nulla iniuria affecti sunt: nec item milites Pilati qui ex ipsius mandato Christum crucifixerunt.

Alij autem milites puta amici, consanguinei, stipendiarij externi, non possunt proficisci ad bellum in causa dubia, ex communi quoque Doctorem sententia, ut aliquot ex eis citatis habet Molina in seq. disput. 114. Qui recte infert, grauius peccare & in statu damnationis esse, nec absolui debere illos, qui parati sunt in quacumque causa pugnare, siue iusta, siue iniusta. Ratio est, quia sine iusto titulo se exponunt periculo inferendi grauissimam iniuriam aduersariis, eos priuando vita, & bonis quibus iuste potiuntur. Quod si talium aliquis innixus fundamento ad moralem certitudinem sufficienti credat causam belli esse iustam, potest ad illud proficisci, etiam si non sit penitus certus: quia laborabit probabili ignorantia quæ excusat à peccato.

104. **Q**UÆRITVR SECUNDO, Quid debeant facere milites qui ignorant pugnatum in causa belli iniusti. Respondendum est: quamdiu ignorant iniustitiam causæ nihil debere facere, si probabilis sit eorum ignorantia, seu quæ adhibita morali diligentia vinci non potuerit præsertim si sint secuti principem cuius sunt subditi. Itaque non tenentur restituere ea quæ consumperunt bona fide, neque resarcire damna quæ intulerunt. Vbi autem sciuerint bellum esse iniustum debent ab eo desistere, ac restituere ea quæ ex hostium spoliis apud se adhuc habent, eave in quibus facti sunt locupletiores. Qui autem subditi non sunt dubitantes de belli iniustitia, si postea constat bellum iniustum esse, ad nullam restitutionem tenentur, cum nec Princeps quem iuuerunt, ad illam tunc teneatur. Sin constet de iniustitia, vel de ea dubitetur, iidem tenentur restituere, principe, qui est causa præcipua damni illati, non restituerent.

Sicigitur prout habet Molina disput. 114. si Princeps ipse iniustum bellum gerens per inuincibilem ignorantiam excusetur à culpa, prædicti restituere debent (ob malam scilicet fidem ipsorum quam dicta ignorantia non purgat) omnia damna quæ ipsi mer dederint, vel quæ data non essent nisi auxilium tulissent. Sin idem Princeps fuerit dubius de iustitia belli, quando illud intulit, deoque constet talibus, qui auxilium tulerunt: iidem omnia damna aduersariis illata, resarcire tenentur in defectum eiusdem Principis non resarcientis. Namque cooperatores tenentur restitutione supplet defectum præcipui agentis, ut latius tractatum est in præced. lib. 10. cap. 9. & 10. Quod si non constet qua conscientia Princeps bellum intulerit, neque ille restituat: dicti cooperatores tenentur malorum quæ intulerunt partem maiorem, vel minorem restituere prudentis arbitrio pro quantitate dubij seu verisimilitudinis maioris, vel minoris, quod bellum fuerit iniustum. Nam si fuisse constaret ad nihil teneantur, si constaret fuisse iniustum, teneantur ad totum. Quare si id dubium sit, tenentur ad quantitatem maiorem, vel minorem, secundum quantitatem dubij.

105. **Q**UÆRITVR TERTIO, An milites iustum bellum gerentes peccent, & teneantur ad restitutionem, si hostibus noceant sine legitima autoritate. Cui quæstioni ut satisfiat notandum est in hac re id censeri factum contra legitimam autoritatem, quod fuerit factum contra expressam, aut præsumptam voluntatem supremi Principis indicentis bellum: aut ducum quos ipse bello præfecerit. Expressam autem voluntatem censeri, quando est expresse declarata: præsumptam vero quando non est quidem expresse declarata, probabiliter tamen creditur, quod tale quid Principi ipsi furtum sit gratum, & ratum habeat de qua re non potest certa regula dari, sed relinquatur prudenti iudicandum ex circumstantiis, ut monet Molina *De iust. & iure, tomo 1. tract. 2. disput. 101.* cum quo propositæ quæstioni satisfacimus per sequentes conclusiones.

Prima est: Si causa propter quam Princeps negat militibus autoritatem pro arbitrio nocendi hostibus, sit quia æquitas, aut iustitia belli, vel pietas Christiana id

postu-

postulat; tunc milites mortaliter peccare nocendo sine auctoritate; & teneri ad restitutionem damni illati. Hæc patet, quia tunc manifesta iniustitia committitur. Per ignorantiam tamen probabilem excusantur à peccato & à restitutione eorum quæ consumperunt bona fide. Secunda est, si dicta negatio auctoritatis fiat, non quidem ut damnum non inferatur hostibus: sed solum ut disciplina militaris seruetur: tunc milites peccare quidem nocendo, sed non teneri ad restitutionem. Ratio est, quia voluntati Principis contrahitur quidem tale damnum inferendo, nõ tamen illatum non refaciendo: probabiliter enim præsumitur gratum ei esse hostium damnum, licet inobedientia militis displiceat. Tertia est, si Princeps neget militibus auctoritatem nocendi hostibus, ne hi læcessiti longe maiora inferant, quamvis illi peccent inferendo, nõ tenentur tamen ad restitutionem illatorum. Huius conclusionis eadem est ratio quæ secundæ præcedentis.

Aduerte vero, quod si per restitutionem sedandi essent hostes, & impediendi ne ditioni Principis damna inferant, ea esset ex obligatione faciendi: quia tunc merito præsumeretur talis esse voluntas Principis. Adde etiam quod teneantur restituere damna ipsa ab hostibus illata, quorum fuerunt causa iniusta. Porro quando tales inobediētis militum sint peccata mortalia, iudicandum est ex periculo poenæ cui illi se exponunt, & ex periculo damni iniusti quod alijs, & bono publico inde imminet; itemque; et ipsa qualitate rei, aut ex præcepto Principis id seuerè vtantur, aut valde ægrè tolerantis.

QVÆRITVR 4. Vtrum licitum sit militib. euidētissimo mortis periculo exponere se in bello. Responso est: non esse quidem consultum, Princeps vel alius vir, ex quo multa dependent, se huiusmodi periculo exponat; alios tamen milites licite posse cuiquq; periculo se exponere in iusta causa. Ratio est: quia ob id laudatur Eleazarus in 1. lib. Machab. cap. 6. Videri potest Couar. in lib. 1. var. resolut. cap. 2. n. 10. vers. 9. ac notari ex Molina in seq. disput. 116. quod sicut Princeps tenetur soluere militi stipendium, ita militem iustissim pro stipendio, etiam cum vitae periculo, teneri sub mortali seruationem, & præstare quod commissum sibi fuerit eum obligatione restituendi damna secuta ex omissione eius, ad quod ita tenebatur. Ratio est: quia mutuum contractus inter Principem, & militem interuenit, vt ille soluat stipendium, & hic pro stipendio militet ad mandatum illius.

Attamen quando nulla est spes præualendi seu resistendi hosti, non tenetur miles frustra expectare mortem; quoniam nec fead adlrintxit, nec tutã conscientia potuit se adlringere. Adhæc, etiam si Principi liberum sit milites dimittere quando ei libuerit, non est tamen liberum vicissim militibus discedere quando voluerint: quoniam ea lege, pacto ve tacito conducuntur ad militiam, vt integrum relinquatur Principi eos dimittere quando eis non indigerit; ipsis vero non liceat recedere sine facultate.

QVÆRITVR 5. An Clerici possint ad bellum proficisci. Respondendum est posse: ac etiam teneri, necessitas plane vrgeat præsertim in causa pia ac spectante ad religionem, si quia ratio id exposcit. Extra casum necessitatis vero, Clericum non debere ad bellum ire, vt pugnet propria manu, prout D. Thomas docet 2. 2. quæst. 40. art. 2. Imo vero debet Episcopus alios inducere ad pacem & concordiam, vt habeatur De treuga & pace, cap. 1. Sed nec vnus Clericus arma gestare debet, & gestans excommunicandus est, ex capit. 2. De vita & honest. Clericorum. Quod tamen non habet locum, si ei transeundum sit per loca periculosa, vt notat ibidem glossa verbo Clerici arma, Adde, quod si ter admonitus non desistat ab armis ferendis, priuilegium Canonis excommunicantis Clerici percussores, perdat ipso facto, ex cap. In audientia, De sententia excommunic. Porro Prælati Ecclesiastici in pia causa, non tantum potest cum necessitas vrget, potestatem dare suis, vt bellum gerant, prout prædictum est: sed etiam exhortari laicos ad illud suscipiendum, iuxta cap. Hòrtatu, 23. quæst. 8. Possunt quoque Clerici ad bellum proficisci vt spiritaliter, hoc est, pjs cohortationibus, & Sacramentorum administratione subueniant militibus pugnantes in iusta causa.

SECTIO IV.

De effectibus belli.

QVÆRITVR 1. An tempore belli licitum sit inferre hostibus damna tam in rebus, quam in personis. Ad quod responderetur sequentibus propositionibus.

Prima: Quando bellum est iniustum, illi qui damna inferunt non tantum peccant, sed etiam tenentur ad restitutionem. Ratio: est quia id faciunt contra iustitiam, & ideo in tali bello versari, valde periculosum est.

Secunda: Circa amicos & ciues in bello iusto, obseruanda est regula D. Ioannis Baptistæ Lucæ 3. Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis, sed contenti estote stipendijs vestris. Vnde sequitur, grauius peccare eos qui plura, aut tanta amicis damna inferunt, quanta inimicis.

Tertia: Circa hostes in bello iusto possunt omnia fieri, quæ ad defensionem propriam, boniq; communis securitatem conseruandam iudicata fuerint necessaria: vt arces eorum dirui, propugnacula propria in tertis ipsorum extrui, auferri ab illis arma & cætera belli adiumenta. Hanc à Victori. in relict. de iure belli num. 18. (& post eum Molina in eod. tract. 2. disp. 117. concl. 1.) probat: quia finis belli est pax & securitas, ex cap. Noli, & cap. Apud veros, 23. quæstio. 1. Ergo quæ sine fraude & dolo iudicata fuerint ad eam necessaria, possuntq; dari sine peccato, ea ab hostibus in iusto bello licet exigere. Addunt vero rectè iudem, quod cessante ea necessitate (ita nimirum vt nihil ab hostibus sit amplius timendũ) restituenda sunt quæ ad securitatem conseruandam occupata fuerint de bonis hostium.

Quarta: In bello iusto nocentes hostes, qui vel gerunt arma vel gerentibus præbent auxilium, lædi possunt, non tantum in bonis, sed etiam in personis. In bello enim iusto non tantum fas est occupare omnia ea quæ ad nos pertinent, sed etiam accipere de bonis hostium compensationem damnorũ omnium que intulerunt; necnon impensarum: hoc nomine intelligendo lumpus belli, & iustam mercedem pro laboribus quos subierunt, & pro periculis quibus se exposuerunt. Item fas est sumere de hostibus iustam vindictam pro delictorum quantitate, & qualitate: etiam plectendo capite si fuerit opus, aut alias poenas imponendo: vt tributa, & cætera id genus. Nam Princeps iustum bellum gerens, rationem habet iudicis; qui in hostem malefactorem potest iustã poenã animaduertere. Videri potest Molina in cit. disput. 117. concl. 2.

Quinta propositio, quam idem Molina consequenter subiungit, est: Si in bello etiam iusto vsurpetur aliquid amplius, quam quæ notata sunt duabus præcedentibus propositionibus, ita vt vel poena excedat culpam, vel recompensatio excedat quantitatem damnorũ, earumque rerum quæ ad iuste bellantes pertinet; obligationem esse ad restitutionem, nam nullus est iustus titulus quo possit excessus ille accipi & retineri. Vnde non licet Principi (quod attigit à Victori. in relict. posteriore de iure belli, numero 56.) occupare totum regnum eius qui vnã tantum, vel alteram ciuitatem ipsius occupauit: nisi forte pax alia ratione conseruari nequeat. Quanquam iure gentium de mobilibus bonis, specialis ratio est: nimirum vt fiant capientium quantumuis excedant compensationem damnorum. In quorum bonorum numero ponuntur homines, qui fiunt mancipia capientium: nisi tam capientes quam capti, sint Christiani: quoniam consuetudo est in contrarium: captique ita retinentur, vt acceptã aliquã pecuniã quasi in capientium præmium, facile dimittantur. De qua re in sequent. concl. 4. Molina plures alios citans.

Sexta propositio est. Non debent innocentes in bello, quantumuis iusto, directè & ex intentione interfici: quæ est communis Doctórum sententia, vt notat idem Molina disput. 119. concl. 1. aliquot eorum citans, & confirmatur per illud Exodi vigesimotertio. In fontem & iustum nõ occides. Vide tradita in præced. cap. 3. Cæterum innocentes vocantur ex parte hostium, pueri, mulieres, & si qui sunt alij non ferentes arma. Vnde in Deuter. cap. 20. de ciuitate rebelli datur hæc lex: Percuties omne quod in ea generis masculini est absq; mulieribus & infantibus. Nam si mulieres quoq; nõ

centes essent, & viros in bello iuarent. possent, *praesertim ad- ulta*, cum eis trucidari, vt post Francisc. à Victoria memoratus auctor habet.

Septima propositio: Possunt innocentes ex parte hostium interfici indirecte, & praeter intentionem, id est, quando illi qui eos interficiunt optarent quidem ipsos fieri saluos si fieri posset; tamen quia non possunt interfici nocentes, vel certe obtineri victoria nisi interficiantur innocentes, hos interficiunt ex necessitate quadam, vt fieri solet quando tormentis bellicis oppugnatur ciuitas, vel ignis supponitur turris aëtis cuniculis ad eam euertendam, vel mittuntur globi in trirremus Turcarum, in quibus pleriq; Christiani habentur captiui, cum ipsis Turcis submergendi. Hanc quoq; esse communem Doctorum sententiam Molina notat in seq. concl. 2. Et confirmatur: quoniam non posset alioqui geri bellum iustum aduersus nocentes, periretque iustitia eorum qui iustam causam haberent cum magno detrimento boni communis. Id quod iam attingimus in memorato cap. 3. dubio 1.

III. Octaua propositio. Innocentes qui sunt partes reip. hostium (non item hospites & peregrini cum de eorundem hostium numero nullatenus esse censentur) possunt duci in captiuitatem, & qui aduersus eos iustam bellum gerunt, possunt bona ipsorum depraedari, eaq; sibi retinere, dummodo, iuxta praeced. quintam propositionem, non excedatur summa bonorum quae sufficiunt ad damnorum compensationem. Ratio huius est: quia tota respub. reputatur hostis: fasq; est eam in omnibus suis membris prout partes illius sunt, punire quoad bona fortunae. Hac enim de causa fas est imponere tali reipub. tributum solvendum ab omnibus ipsius partibus: imo & ab omnibus successoribus, prout futuri sunt eiusdem reipub. partes: quantumvis cooperati non sint delicto illius. Qua de re post Franciscum à Victor. in relect. de iure belli, numero 40. 41. & 42. Molina disputat. 120. & 121.

Sed nota quaedam esse personarum genera quae eximuntur; & quarum bona praedari etiam in bello iusto non licet. Atq; varia quidem olim ea erant, vt videre est, 24. quaest. 3. cap. Quisque, & trib. sequentibus, & De treuga, & pace ca. 2. Sed quia canones ij iam fere abrogati sunt per contrariam consuetudinem (quod notat Caiet. in verbo Bellum, vers. 4.) in talium exemptorum numero ponuntur (idq; iure gentium) soli legati qui mittuntur ab hostibus: deinde Ecclesiastici, tanquam segregati à reliquo populo in sortem & ministerium Domini, vt ibid. Caietanus habet; & demum peregrini. Atamen si tales quoq; personae pugnaverint cum hostibus, vel eos iauerint, perdunt illud suum privilegium: quia tunc hostes, & fontes, non innocentes, censentur: sicut ex aduerso (quod notat Molina sub fine citatae questionis 121.) ciues illi qui sequuntur partes eius qui iustum bellum gerit, aduersanturq; quodammodo cæteris de republica sua, quae parere nō vult, nō sunt reputandi hostes, nec habendi partes eiusdem reipub. quae repugnauit.

Nona propositio: Fas est innocentes quoscunque spoliare ijs bonis & rebus quibus possunt opulari hostibus ad bellum sustinendum. Quod est, fas esse sumere arma ipsorum, naues, frumentum, equos, & id genus alia; nec non deaastare agros quantum iudicatum fuerit ex parte ad hostium vires minuendas ipsosq; superandos. Hanc post Franciscum à Victoria in eadem relect. D. iure belli num. 39. habet Molina in intro. disput. 121. Et confirmat quia si fas est indirecte & praeter intentionem interficere innocentes, quando id postulat status belli, expedit quoq; iudicatur ad victoriam obtinendam: sane longe maiori ratione fas erit efficere omnia ea quae commemorata sunt, quando belli status id postulat, & hostes possunt ex talibus sumere, vel conseruare vires ad bellum sustinendum.

Addit autem Molina ibidem conclus. 2. quod si eiusmodi bona (quamuis fuerint Ecclesiasticorum, aut peregrinorum innocentium) essent deaastata secundum belli indigentiam, ij qui iustum bellum gerunt non teneantur restituere, nisi facti sint ex illis locupletiores. Neq; enim tenentur ratione rei acceptae, quae perijt, & ex qua non sunt facti locupletiores, vt supponimus: neque ratione iniusta acceptationis, cum in tali deaastatione nulla interuenierit deaastantis cul-

pa. Addit adhuc idem Molina in eadem conclusione, illos ex quorum parte bellum est iniustum, quoniam fuerunt in causa vt aduersarij damna illa darent, teneri ea dictis innocentibus restituere. Iam si peracto bello aliqua talium bonorum manserint, vel si gerentes iustum bellum, cum scirent innocentium esse, illa in vfus suos quacunque ratione consumpserint, vel ea plus destruxerint quam belli status postulare, tenentur eadem proprijs dominis restituere. Quod ipse Molina in sequent. conclus. 3. probat: quia dominium talium bonorum est eorundem innocentium, aduersus quos illi qui iustum bellum gerunt, nullum ius habent, cum illi non censeantur partes reipub. quae iuste impugnatur.

Quæritur 2. vtum possunt milites à rusticis eiusdem reipub. gratis accipere victum. Ad quod respondent Caiet. in verbo Bellum sub fine, quem Armilla sequitur in eodem verbo, num. 12. itemque Driedo in lib. 2. de libertate Christiana, quem refert & sequitur Molina disput. 116. sub fine: milites peccare mortaliter, rusticos aut alios suos hospites grauando, exigendo ab illis id ad quod iure nō tenentur: quæle est suppeditare sibi victum & alia necessaria: ad quae verberibus, & vastationibus rei familiaris compelli solent. Nec illi ex eo excusantur quod stipendia non accipiant, vt recte aiunt memorati auctores: quia bona rusticorum non sunt ea de causa ipsis obligata: nec item ex eo, quod Principes & duces concedant talem rusticorum vexationem, quoniam ea est iniuria. De qua re lubet verba doctissimi Driedonis attere, vt qui sic peccant minus habeant quod cōtemnendum censent. Liquidum est (inquit ille pag. 324. mei codicis) iniustum esse Principis præceptum aut mandatum, quo subiectus populus non secundum proportionem grauatior oneribus: veluti si Princeps exercitus mandet rusticis, & ciuibus apud quos militiam declinare contigerit, vt alant milites, & equos, iniustum est mandatum. Princeps etenim milites alere debet ex ærario publico, & prouentibus quos populus secundum proportionem diuitiarum tribuere debet. Quamobrem ciues illi ac rustici præ cæteris grauari non debent. Neq; milites excusantur ex eo, quod eis stipendium non soluitur: quoniam non propter hoc bona illorum rusticorum ac ciuium sunt eis obligata; nisi forte milites sint aut in extrema necessitate, aut omnino necessarij ad defensionem reipub. illorum rusticorum, non habentes aliunde stipendium. Iam enim vtiliter gerentes negotium illorum rusticorum, non possent absq; præiudicio & damno magno à bello discedere. Tameñ plerunq; etiam in casu illo, Princeps cuius est particularem rusticorum communitatem defendere, tenetur rusticis illis stipendium militibus solum, ex ærario publico refundere, aut ad tempus à tributis soluedis liberare secundum proportionem stipendij soluti, neque Principis, aut capitanei dissimulatio eos facit in conscientia tutos. Hæc ille.

Cuius postremum hoc dictum intelligendum est cum hac exceptione: nisi ea dissimulatio esset in pœnam ipsis rusticis inflicta, eo quod fuerint rebelles, aut in aliam culpam incurrerint, ob quam essent tali pœna digni: quod notatur Caietanus, & Armilla locis citatis. Vbi etiam habent, quod si alicubi consuetudo recepta obinerit vt milites gratis accipiant ligna & paleas, id non videri damnandum. Sed non video rationem cur istiusmodi onere præ cæteris grauentur rustici, nisi specialis necessitas vrgeat, aut sponte eadem oneri se submiserint: quia tale grauamen est contra iustitiam distributiuam, exigentem ne vnus præ alio grauetur: sed debita proportio seruetur.

Porro si in eo quod iam diximus peccatum cōmitur mortale, illudq; inducens obligationem ad restitutionem, cum sit contra iustitiam: multo magis committetur: tum quando dux mentiens suorum militum numerum pro pluribus quā habeat, stipendia accipit à Principe: aut quādo à quibusdam pagis pretium accipit, ne ad eos milites diuertant qui interea alios supra modum grauant. Tum quando vnus miles sibi plures domos assignari i facit, ad quas diuertat, & accepto pretio ab alijs, in vna tantum diuertatur. Quæ omnia aliaq; similia Princeps nec intendit, nec intendere potest iuste, in tantum reipub. detrimentum, quantum videmus. De qua re in cit. disput. 116. Molina.

illicita non est, ne quidem venialiter: obligatio confurgit im-
plendi illud quod ita promissum est, ex cap. Debitores De
iureiurando. Et ratio est, ne ea iniuria Deo irrogetur, qua
consensus fit in testem infidelis promissionis adductus.

Secunda propositio est, Quando bellum est iniustum ex
parte capientis, captiuus potest aufugere si non dederit fi-
dem se aufugere nolle. Imo quantumcunque id iurauerit, &
postea aufugerit, licet grauius peccet fugiendo, Prælatus ta-
men cum eo dispensare potest, ex cap. Si vero, De iureiu-
rando.

Tertia: Capti in bello etiam iusto si fidem non dederint
se aufugere nolle, possunt aufugere. Quamuis enim glossa
ad cap. Ius gentium *distinct. 1. verbo seruantes*, secus sen-
tiat per cap. Si quis seruum, 17. questio. quarta: probabi-
lius tamen est sententia Soti libr. 4. De iustitia & iure, qua-
estio. 2. artic. 2. dicentis, quod quiuis captiuus potest aufuge-
re siue sit Christianus siue non. Ratio est: quia huiusmodi
captiuitas est poena quaedam iuris quæ infligitur a victori-
bus, qui locum tenent iudicis in bello iusto, vt supra dixi-
mus. Sicut ergo non est obligatio subeundi alias penas, nisi
quando à iudice infliguntur, ita ut infligendas euadere cum fieri
potest, non sit illicitum: sic etiam, quia captiuitas poena est cor-
poris, qua vexandus est captiuus, is licite potest aufugere ad
illam euadendam. Canon autem quæ citat memorata glossa,
intelligendus est de seruis emptitijs quos constat non debere
aufugere, quia dominos suos priuarent sua possessione. Illi
vero de quibus agimus, tantum eripiunt se à poena captiui-
tatis.

119.

QUÆRITUR II. An captiuus possit in bello iniusto ex-
ercere actum aliquem ad idem bellum spectantem. Cui qua-
estio non nisi fatisciat præmittendum est: in bello notari primo,
actum per quem hostis immediate offenditur: in bello, cuius-
modi sunt telorum iactus, bombardarum disputationes, & alij quibus
configitur cum hoste. Secundo notari actum, qui quamuis sit
ex se indifferens, & possit ad aliud ordinari quam ad bellan-
dum, dispositio est tamen, & via ad ipsum bellandi actum:
vt remigare in triremi Turcarum, asportare sarcinas, & ne-
cessaria ad bellum, munire vallo castrum, extruere propugna-
cula, & si quid aliud est huiusmodi. Ad quaestionem ergo cum
Molina in tom. 1. tract. 2. de iustitia & iure, disput. 115. respon-
detur sequentibus propositionibus.

Prima est, Ne quidē mortis metu fas esse captiuus in bello
quod non intulit, pugnare alicum interficendo, vul-
nerando, percutiendo. Probat: quia id intrinsece malum
est, vt pote innocenti percussio absque iure & autoritate. Se-
cunda est, Metu mortis, aut alterius notabilis detrimenti, velut
abscissionis membri, fas esse remigare, aliaque similia facere.
Probat: quia tales actus ex se indifferentes sunt, & ab agen-
te in bonum finem referuntur: nimirum ad vitæ propriæ
conservationem, quam ex lege charitatis homo anteferre po-
test vitæ alienæ. Nec refert quod is agat ac commode ad no-
cendum innocentibus, quia nihil tale intendit: sed totum id
prouenit ex malitia hostis iniusti, à quo ad talem actum me-
tu incusso impellitur. Tertia est, Si non imminet notabilis
detrimenti periculum, peccatum esse mortale captiuus,
aliquid talium facere. Ratio est, quia quiuis, si sine suo
notabili detrimento potest, debet impedire aliena damna
iniusta. Quare ad illa, ne quidem per accidens cooperari
debet.

Quarta est, Ad vitandum maximum suæ reipublicæ dam-
num vt ad impediendam alicuius insignis castri, vel ciuita-
tis, vel regis, aut alterius insignis personæ captionem ab ho-
stibus, captiuum teneri abstinere à dictis actibus, etiam si
mors illi subeunda sit. Probat: quia pro maximo Reipub.
bono tenetur quisque sub mortali, vitam suam exponere.
Talis tamen casus raro euenire potest, cum vix desint
qui facile præstent id quod talis recusaret facere: ita vt illius
recusatio non censetur simpliciter necessaria ad vitandum
tale damnum. Quinta est, Metu mortis, aut amissionis mem-
bri fas esse captiuus noxamentum inferre innocentibus in
bonis externis: ea ad hostium imperium destruendo, capi-
endo, asportando in triremes. Probat: quia tunc talibus
bonis externis indigent ad vitam propriam conseruandam.
Et quantum fas est cuique in extrema necessitate sumere de
bonis aliorum ad conseruandam propriam vitam, tantum

damni fas est eiusmodi captiuus, inferre bonis aliorum ad
tuendam vitam propriam.

De repressalijs.

SVperest quaestio de repressalijs vt sint licita. Quæ vt
Sintelligatur obseruandum est, quod cum quis iniuste suis
rebus spoliatur, nec potest alia ratione obtinere iustitiam,
facultas ei concedi solet, vt tantumdem accipiat ab alijs qui
ad spoliandos pertinent, hoc est, qui sunt de eodem regno,
vel prouincia. Quæ facultas dum exercetur saepe interue-
niunt cædes, vnde istud est genus quoddam belli. Commu-
nis autem sententia Summulariorum in verbo Repressaliæ
est (vt quaestioni respondeamus) quod repressaliæ sint sua
naturâ licita, dummodo adsint tres conditiones: sine quibus
peccatum committitur vt modo persequendi
suis iniurias. Prima est: vt cum repressaliæ sint bellum quod-
dam offensiuum, interueniant quæ in scet. 1. quest. 4. pro-
posita sunt requiri in iusto bello offensiuo. Secunda: vt non
plus accipiat quam ablatum fuit, aut certe quam respon-
deat iniurijs illatis. Vnde quia istud saepe non obseruatur,
fit vt repressaliæ ipsæ dicantur periculosa, nec satis conueni-
re æquitati naturali. Tertia, vt repressaliæ non dentur con-
tra personam Ecclesiasticam. Nam qui illas dederit nisi reuo-
cet intra mentem, excommunicatur per cap. vnicum De i-
urijs in 6.

Circa quod aduerte non incurrere talem censuram si detur
alicui facultas accipiendi à Clerico debitore, bona æquiva-
lentia suo debito, quod aliter recuperare non potest: quia id
non est dare repressalias: ad quas requiritur, vt vnus graue-
tur pro alio, propter modum quandam pignorationis. In illo
cau autem Clericus grauetur pro seipso.

Aduerte secundo, Eandem censuram incurrere non tantum
quando repressaliæ conceduntur expresse contra personas
Ecclesiasticas, sed etiam quando concessæ contra locum in
quo sunt personæ Ecclesiasticæ, circa has bonaque earum il-
lic extenduntur, vel executioni mandantur. Id quod in e-
dem cap. satis significatur, cum vltra concessionem exten-
sio repressaliarum circa personas Ecclesiasticas prohibetur:
concessio quidem Superioribus: extensio vero Inferioribus
exequentibus illam: quantumcunque factam ab habente po-
testatem sufficientem & causam bene ponderatam, inuentamque
iustam: quia textus generaliter loquitur. Ita post glossam ad
idem capitulum, habet Nauar. in Enchir. cap. 17. nu. 136. Co-
sequenter attingens quod in verbo *Concedi*, habet eadē glo-
sa: talem extensionem, ne tunc quidem fieri posse, cum re-
pressaliæ dantur ob debitum Clerici.

Quibus adde quod Suarez notat in 3. par. D. Thom. tom. 5.
disput. 23. scet. 4. numero 50. cum in re proposita Inferiori vt
respicatur, eadē proportione mensis spatium conceda-
tur, quæ Superiori vt suam facultatem reuocet: sicut hic ab
illo die quo talem licentiam concessit debet computare men-
sem intra quem nisi il am reuocet, censuram incurrat, et-
iam si executio nondum inchoata sit: ita Inferiorem debe-
re talem mensum computare ab eo die quo executionem in-
choauit, siue concessio multo, siue modico tempore præcef-
ferit: quoniam ea temporis differentia nihil facit ad cul-
pabilem executionem, ob quam proposita censura imponi-
tur, & cuius respectu datur spatium vnus mensis ad respi-
ciendum.

CAP. IX.

De peccato ira.

SUMMARIUM.

- 121 Ira duplex est: quadam in parte sensitua hominis, & quadam
in intellectu existens: quarum neutra est de se mala.
- 122 Quando contingat iram esse malam.
- 123 Quando mortale committatur irascendo.
- 124 Tres modi iræ malæ.
- 125 Iræ peccatum est capitale cuius sex filia ponuntur.
- 126 De indignatione, & timore mentis.
- 127 De blasphemias, clamore & contumelia.
- 128 De rixa.

Ad